

Militārās industrijas regulējums Eiropas valstīs

Īsumā

Apskatā sniegts ieskats ar militāro industriju saistītos atsevišķu Eiropas valstu normatīvajos aktos. Normatīvais regulējums attiecībā uz šo jomu katrā valstī ir atšķirīgs. Militāro rūpniecību valstīs lielākoties reglamentē vairāki normatīvie akti – gan likumi, gan tiem pakārtoti normatīvie akti. Virkne aspektu militārās industrijas regulējumā ir aktuāli ikvienai apskatā iekļautajai valstij, piemēram, noteikumi par dažāda veida atļauju jeb licenču saņemšanu kā obligātu nosacījumu darbībai aizsardzības industrijā. Licenču loks ir plašs. Licence nepieciešama militārās produkcijas ražošanai, ieroču un munīcijas remonta veikšanai (Bulgārija), tāpat nepieciešama atļauja attiecībā uz konkrētu darbības vietu (Igaunija), kā arī atļauja tirdzniecībai, pārvadājumiem, eksportam un importam. Saražotie ieroči tiek uzskaitīti un reģistrēti.

Izstrādāts detalizēts regulējums attiecībā uz militārās rūpniecības uzņēmumu izveidi, ražotnes atrašanās vietas akceptēšanas kārtību, militārās industrijas uzņēmumu darbību, saražotās produkcijas uzglabāšanu un uzskaiti, ražošanas uzņēmumu uzraudzību, kā arī saražotās produkcijas pārvietošanu, eksportēšanu un importēšanu.

Militārās industrijas pārraudzība katrā valstī ir kādas konkrētas ministrijas pārziņā. Piemēram, Bulgārijā par aizsardzības industrijas attīstību atbildīga ir Ekonomikas un rūpniecības ministrija, Rumānijā – Ekonomikas ministrija, savukārt Francijā, Portugālē un Turcijā militāro industriju pārrauga attiecīgās valsts Aizsardzības ministrija.

Atsevišķās valstīs militāro ražošanu pārrauga ne vien attiecīga atbildīgā ministrija, bet arī speciāli izveidota struktūrvienība, kas, piemēram, izvērtē licences kandidātus un licences izsniegšanai iesniegto dokumentāciju (Bulgārija, Igaunija, Slovēnija, Ungārija, Zviedrija) vai veic militāro ražotāju uzraudzību (Dānija, Horvātija, Ungārija).

Austrijā militāro ieroču tirdzniecības noteikumus reglamentē [Tirdzniecības kodekss](#). **Ieroču tirdzniecības licence ir nepieciešama militāro ieroču un munīcijas ražošanai, pārstrādei un remontam, tirdzniecībai, kā arī pirkšanas un pārdošanas starpniecībai** ([139. p. 1. d.](#)). Lai saņemtu šādu licenci, pretendents ir jāiziet tā dēvētā uzticamības pārbaude, kā arī jāapliecina atbilstība noteiktām prasībām:

- piemēram, fiziskajai personai nepieciešama Eiropas Savienības (ES) dalībvalsts, Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) valsts vai Šveices Konfederācijas pilsonība, un personas dzīvesvietai jāatrodas kādā no minētajām valstīm;
- attiecībā uz juridisko personu – tās juridiskajai adresei vai galvenajai uzņēmējdarbības vietai jāatrodas ES dalībvalstī, EEZ valstī vai Šveices Konfederācijā, kā arī tās likumīgajiem pārstāvjiem un akcionāriem nepieciešama ES dalībvalsts, EEZ valsts vai Šveices Konfederācijas pilsonība, un viņu dzīvesvietai ir jāatrodas kādā no minētajām valstīm ([141. p. 1. d.](#)).

Ieroču tirdzniecības licences saņemšanas prasības detalizētāk regulē ekonomikas un darba ministra izdots [Ieroču tirdzniecības rīkojums](#).

Tirgotājiem likums uzliek pienākumu veikt ieroču uzskaiti un ieroču grāmatās atspoguļot nepieciešamo informāciju, tostarp arī par ieroču pircējiem. Tās jākārtoto atbilstoši pierādījumu saglabāšanas un ieroču policijas kontroles prasībām ([144. p.](#)), ievērojot [Rīkojumā par ieroču grāmatām](#) noteikto. Tirgotājiem, kuriem ir pienākums veikt ieroču uzskaiti, ir jāsniedz pieprasītā informācija arī drošības iestādēm ([146. p.](#)).

Bulgārijā [Ieroču, munīcijas, sprāgstvielu un pirotehnisko izstrādājumu likums](#) reglamentē ieroču, munīcijas un sprāgstvielu:

- ražošanu, tirdzniecību, uzglabāšanu un izmantošanu;
- pārvadāšanu ne vien Bulgārijas teritorijā, bet arī no un uz citām ES dalībvalstīm;
- importu, eksportu un tranzītu caur Bulgārijas teritoriju;
- ieroču un munīcijas remontu;
- nodošanu metāllūžņos un iznīcināšanu;
- kontroli pār rīcību ar ieročiem, munīciju un sprāgstvielām.

Likumā noteiktais attiecas arī uz šaujamo ieroču būtiskajām sastāvdaļām, kā arī uz šaujamo ieroču daļām ([1. p.](#)).

Ekonomikas un rūpniecības ministrija īsteno valsts politiku Bulgārijas aizsardzības nozares attīstīšanai, ar drošību un aizsardzību saistīto uzņēmumu konkurētspējas un inovāciju potenciāla paaugstināšanai.

Likumā ir noteikts, ka ieročus un sprāgstvielas Bulgārijā ir tiesīgas ražot fiziskās un juridiskās personas, kuras ir reģistrētas kā tirgotāji ES dalībvalsts teritorijā un saņēmušas **ekonomikas un rūpniecības ministra izsniegtu ražošanas licenci** (13. p. 1.d.).

Normatīvajā aktā izklāstītas prasības attiecībā uz ražošanas un uzglabāšanas telpām, iekārtām, darbiniekiem (kuri piedalās ražošanā, veic drošības noteikumu ievērošanas kontroli, nodrošina apsardzi un veic saražotās produkcijas kustības uzskaiti) (14. p.).

Ar ekonomikas un rūpniecības ministra rīkojumu ir **izveidota arī starpresoru komisija, kas izvērtē kandidātus ražošanas licences izsniegšanai, pārbauda iesniegtās dokumentācijas pilnīgumu un atbilstību, kā arī veic ražošanas un uzglabāšanas telpu pārbaudi klātienē**. Starpresoru komisijas sastāvā darbojas lietpratēji, kas pārstāv Iekšlietu ministriju, Aizsardzības ministriju, Ekonomikas un rūpniecības ministriju, Vides un ūdens ministriju, Valsts būvkontroles direkciju, Valsts drošības aģentūru, Metroloģiskās un tehniskās uzraudzības direkciju un Vispārējo darba inspekcijas aģentūru (19. p.). Sprāgstvielu, ieroču un municijas ražošanas licences ir beztermiņa, savukārt ražošanas sertifikāti ir derīgi piecus gadus (21. p.). Licences saņēmēji kārto arī saražotās produkcijas izsekošanas reģistru (31. p.).

Likumā citstarp ir izklāstīti nosacījumi attiecībā uz ieroču remonta veicējiem. Atļauja ieroču un municijas remonta veikšanai tiek izsniegta uz pieciem gadiem (132.–144. p.). Par likuma neievērošanu tiek piemēroti sodi (156.–217. p.).

Likums nosaka virkni nosacījumu to fizisko un juridisko personu darbībai, kuras reģistrētas kā tirgotāji ES dalībvalsts teritorijā un saņēmušas **sprāgstvielu, ieroču un municijas tirdzniecības licenci** (35.–48. p.). Tirdzniecības licence tiek izsniegta uz pieciem gadiem (39. p.). Personas, kuras saņēmušas tirdzniecības licenci, ir tiesīgas tirgot attiecīgās preces tām personām:

- ✓ kuras arī saņēmušas šādu tirdzniecības licenci;
- ✓ kuras ieguvušas ieroču un municijas ražošanas licenci;
- ✓ kuras saņēmušas sprāgstvielu, ieroču un municijas iegādes licenci (43. p.).

Arī ieroču, municijas un sprāgstvielu **pārvadājumiem pa valsti, kā arī tranzīta pārvadājumiem, eksportam un importam ir nepieciešama licence** (99.–131. p.). Savukārt [Ar aizsardzību saistīto ražojumu un divējāda lietojuma preču un tehnoloģiju eksporta kontroles likums](#) nosaka attiecīgo ražojumu eksporta, importa, sūtīšanas, pārvadāšanas, tranzīta, starpniecības pakalpojumu un šādu darbību kontroles noteikumus un procedūras.

Bulgārijā ir izveidota [Aizsardzības rūpniecības un piegāžu nodrošināšanas starpresoru padome](#), un tā ir padomdevēja institūcija, kas izstrādā darbības principus un koordinē šādas jomas:

- valsts aizsardzības rūpniecības politiku;
- valsts aizsardzības un mobilizācijas gatavību;
- starptautisko sadarbību attiecībā uz valsts aizsardzību un drošību;
- kontrolē ar aizsardzību saistīto ražojumu eksportu.

Aizsardzības rūpniecības un piegāžu nodrošināšanas starpresoru padomi kopīgi vada ekonomikas un rūpniecības ministrs un aizsardzības ministrs.

Dānijā militāro industriju regulē [Militārā aprīkojuma likums](#). Tas attiecas uz militārajiem mērķiem paredzēto aprīkojumu, kurš nav izmantojams civilām vajadzībām (tostarp medībām un sportam), piemēram, šaujamo ierociem un to sastāvdaļām, municiju, šaujampulveri, sprāgstvielām u. c. Likums neattiecas uz valstij piederošiem uzņēmumiem (1. p.).

Normatīvais akts nosaka plašas pilnvaras tieslietu ministram. **Tieslietu ministra izsniegta atļauja militārā aprīkojuma ražošanas jomā ir nepieciešama vairākos gadījumos**, piemēram:

- militārā aprīkojuma ražošanai un montāžai (2. p.);
- ja militāro aprīkojumu ražojošā uzņēmuma vadība nav vai varētu nebūt Dānijas pilsoņi;
- ja Dānijai piederošā pamatkapitāla daļa uzņēmumā ir vai varētu būt mazāka par 60 procentiem;
- ja ārvalstnieku ieguldījums uzņēmuma pamatkapitālā varētu būt lielāks par 20 procentiem;
- ja ārvalstnieki varētu iegūt izšķirošu, kontrolējošu ietekmi uzņēmumā caur kapitāldaļām vai citādā veidā;
- ja uzņēmuma juridiskā adrese varētu būt ārpus Dānijas (3. p.);
- uzņēmumam aizņemoties naudas līdzekļus ārvalstīs vai iegūstot aizdevumu ar ārvalstnieku galvojumu (7. p.).

Atļauja tiek izsniegta, ja vien to neliedz ārpolitikas vai drošības apsvērumi (4. p.).

Tieslietu ministrs ir tiesīgs izdot noteikumus par militārā aprīkojuma pārdošanu, tostarp nosakot, ka tirdzniecību drīkst veikt vienīgi ar ministra atļauju (9. p.). Tieslietu ministram ir arī tiesības sertificēt no ES dalībvalstīm vai EEZ valstīm importētā militārā aprīkojuma saņēmējus. Tieslietu ministrs publicē un regulāri aktualizē sertificēto uzņēmumu sarakstu un informē par to Eiropas Parlamentu, Eiropas Komisiju un pārējās ES dalībvalstis vai EEZ valstis (9a. p.).

Uzņēmumiem, kuri saņēmuši atļauju ražot militārā aprīkojumu, ir jāmaksā gada maksa, kas paredzēta Militārā aprīkojuma likuma administrēšanas izmaksu segšanai (13. p.). **Uzņēmumi, kas ražo militārā aprīkojumu, ir pakļauti ieroču valsts kontroles uzraudzībai** (10. p.), un tas nozīmē, ka tiem jebkurā laikā var tikt pieprasīts iesniegt visu nepieciešamo informāciju par uzņēmumu, ražošanu, militārā aprīkojuma importu un eksportu, kā arī finanšu un grāmatvedības dokumentus (11. p.). Par likuma noteikumu pārkāpumu paredzēts naudas sods vai brīvības atņemšana uz laiku līdz četriem mēnešiem (15. p.).

Francijā ar valsts aizsardzību saistītie normatīvie akti ir apkopoti [Aizsardzības kodeksā](#). **Uzņēmumi ir tiesīgi veikt kara aprīkojuma, ieroču, municijas un to sastāvdaļu ražošanu vai tirdzniecību tikai tad, ja ir saņēmuši atbilstošu valsts izsniegto atļauju**. Šādi uzņēmumi no valsts puses tiek arī uzraudzīti (L2332-1). **Uzraudzību veic Aizsardzības ministrijas civilās un militārās amatpersonas** (L2333-5).

Uzņēmumiem, kas ražo noteiktu militārā aprīkojumu, ieročus, municiju un to sastāvdaļas, militāros materiālus vai divējāda lietojuma preces, astoņu dienu laikā pēc jebkura militārā preču patenta pieteikuma iesniegšanas jāinformē attiecīga atbildīgā iestāde (L2332-6).

Normatīvais akts nosaka arī militārā aprīkojuma **importa atļaujas** iegūšanas iespējas, kā arī ietver noteikumus par dažādām **eksporta licencēm** un nosacījumiem darbībai ar tām (L2335-1–L2335-5).

Atbildīgajai iestādei eksportētāji iesniedz pārskatu par pieņemtajiem pasūtījumiem un veikto eksportu, arī importētāji iesniedz pārskatu par veikto importu (L2335-6).

Savukārt **ar aizsardzību saistīto ražojumu transportēšanai no Francijas uz citām ES dalībvalstīm ir nepieciešama pārvadājuma licence**. Likums nosaka licenču veidus, saņemšanas iespējas un nosacījumus darbībai ar licencēm. Pārvadājuma licencēs mēdz būt ietverti nosacījumi vai ierobežojumi militārā preču gala izmantošanai vai eksportam ārpus ES teritorijas (L2335-9–L2335-10). Atbildīgā iestāde atsevišķos gadījumos piešķir atbrīvojumu no prasības saņemt pārvadājuma licenci (L2335-11). Turklāt atbildīgā iestāde ir tiesīga jebkurā laikā arī apturēt, grozīt, atcelt vai anulēt izsniegto pārvadājuma licenci šādu iemeslu dēļ:

- lai ievērotu Francijas starptautiskās saistības;
- lai aizsargātu būtiskas drošības un sabiedriskās kārtības intereses;
- par licencē noteikto nosacījumu neievērošanu (L2335-12).

Pārvadājumi tiek reģistrēti pārvadājumu reģistrā. Piegādātāji un saņēmēji iesniedz attiecīgajai iestādei pārskatu par veiktajiem un saņemtajiem pasūtījumiem un pārskaitījumiem (L2335-14).

Uzņēmumiem, kuri vēlas no citām valstīm saņemt militārās preces, kas transportētas atbilstoši citu ES dalībvalstu vispārējām licencēm, jāsaņem attiecīgās iestādes izsniegts uzņēmuma uzticamību apliecinošs sertifikāts (L2335-16). Likums nosaka arī plašas soda sankcijas par virkni normatīvā akta pārkāpumu (L2339).

Horvātijā [Likums par ieroču un militārā aprīkojuma ražošanu, kapitālo remontu un tirdzniecību](#) reglamentē ieroču un militārā aprīkojuma:

- ražošanas un kapitālā remonta plānošanu un attīstību;
- ražošanas un kapitālā remonta jaudu noteikšanas un izmantošanas kritērijus;
- tirdzniecību;
- noteikto prasību ievērošanas pārbaudi;
- ražošanu un kapitālo remontu kara laikā un tieša Horvātijas neatkarības un vienotības apdraudējuma gadījumā;
- patentu atzīšanu aizsardzības jomā nozīmīgiem izgudrojumiem (1. p.).

Horvātijā darbojas **valdības izveidota speciāla aģentūra**, kuras pienākumos ietilpst:

- ✓ ieroču un militārā aprīkojuma ražošanas, importa un eksporta uzraudzība;
- ✓ importēto un eksportēto ieroču un militārā aprīkojuma datubāzes uzturēšana;
- ✓ neperspektīvu ieroču un militārā aprīkojuma, kas atrodas bruņoto spēku un lekslietu ministrijas rīcībā, pārdošana (3. p.).

Ieroču un militārā aprīkojuma ražotājiem – juridiskajām personām, kas reģistrētas ražošanai īpašiem mērķiem, un arī amatniekiem sava darbība ir jāveic Horvātijas Republikas teritorijā. Tiem ir jābūt iekļautiem

ieroču un militārā aprīkojuma ražotāju sarakstā, ko apstiprinājusi Horvātijas valdība, ņemot vērā Aizsardzības ministrijas ieteikumus.

Aizsardzības ministrijas vajadzībām ieročus un militāro aprīkojumu ražo saskaņā ar bruņoto spēku ilgtermiņa attīstības plānu, atbilstoši līgumiem, kas noslēgti ar Aizsardzības ministriju. Arī Iekšlietu ministrijas vajadzībām ieroči un militārais aprīkojums tiek ražots atbilstoši līgumiem, kas noslēgti ar šo ministriju. Valdība definē nosacījumus un kritērijus, kas jāievēro ražotājiem (6.–7. p.). Likumā ir atrunātas arī prasības attiecībā uz ražošanu eksportam (5. p.), kā arī ietverti ieroču un militārā aprīkojuma kapitālā remonta veikšanas nosacījumi (9. p.). Ražotājiem ir jāveic uzskaites par ieroču un militārā aprīkojuma laišanu apgrozībā, katru reizi iesniedzot uzskaites izrakstus Aizsardzības ministrijai un Iekšlietu ministrijai (16. p.).

Atļaujas importēt tādus ieročus un militāro aprīkojumu, kas paredzēti:

- bruņotajiem spēkiem, izsniedz Aizsardzības ministrija;
- Iekšlietu ministrijas vajadzībām, izsniedz Iekšlietu ministrija.

Atļaujas importēt un eksportēt komerciālām vajadzībām paredzētus ieročus un militāro aprīkojumu izsniedz Ekonomikas ministrija pēc iepriekšējas saskaņošanas ar komisiju, kuras sastāvā ir Aizsardzības ministrijas, Iekšlietu ministrijas, Ārlietu ministrijas un Ekonomikas ministrijas pārstāvji.

Lai uzturētu vienotu datubāzi, Aizsardzības ministrija, Iekšlietu ministrija un Ekonomikas ministrija **rakstveidā ziņo valdības izveidotajai aģentūrai par ieroču un militārā aprīkojuma importa un eksporta atļaujām** (17. p.).

Likumā ir atrunāta arī ieroču un militārā aprīkojuma ražošanas, transportēšanas un kapitālremonta apdrošināšana, kā arī aizsardzības nepieciešamība un attīstība (22. p.). Drošības un aizsardzības pasākumu piemērošanas uzraudzību veic Aizsardzības ministrijas un Iekšlietu ministrijas kompetentie dienesti (23. p.).

Atbilstību noteiktajām prasībām ieroču un militārā aprīkojuma ražošanas un kapitālā remonta procesā un pirms ražojumu laišanas tirgū pārbauda Aizsardzības ministrija, Iekšlietu ministrija un Valsts standartizācijas un metroloģijas institūta pilnvarotas (akreditētas) juridiskās personas (26. p.).

Militārā rūpniecība tiek uzraudzīta, izmantojot arī virkni noteikumu, piemēram:

- ✓ noteikumi par pasākumiem, lai nodrošinātu un aizsargātu ieroču un militārā aprīkojuma ražošanu, tirdzniecību un kapitālo remontu;
- ✓ par speciāliem nosacījumiem ieroču un militārā ekipējuma izstrādes darbību veikšanai – tajos izklāstīti nosacījumi un atlases procedūra personām, kas pretendē uz ieroču un militārā aprīkojuma izstrādi;
- ✓ par ieroču un militārā aprīkojuma atbilstības un kvalitātes noteikšanu;
- ✓ par militārām vajadzībām paredzētu preču, aizsardzības preču un nemilitāru nāvējošu līdzekļu sarakstu, kurā ir uzskaitītas arī divējāda lietojuma preces.

Igaunijā Ieroču likumā attiecībā uz uzņēmumu, kura darbība ir saistīta ar militārajiem ieročiem un munīciju, ir ietverta virkne prasību, piemēram:

- prasības saistībā ar uzņēmuma darbības formu;
- prasība uzņēmumam un tā valdei atrasties Igaunijā;
- prasības uzņēmuma vadībai – valdei, padomei, prokūristam. Piemēram, viena no prasībām – sabiedrisko kārtību un drošību prioritizēt iepretī uzņēmuma ekonomiskajām interesēm (83²¹.–83²³. p.);
- prasības darbiniekiem;
- prasības par iekšējiem noteikumiem un procedūrām, tostarp arī militāro ieroču un munīcijas uzskaites kārtību;
- prasība apdrošināt civiltiesisko atbildību (83²⁴.–83²⁷. p.).

Likums nosaka arī prasības personām, kurām ir būtiska līdzdalība uzņēmumos, kas saistīti ar militārajiem ieročiem un munīciju (83⁵. p.).

Licence ir jāsaņem darbībām šādās jomās:

- ✓ militāro ieroču, to būtisko sastāvdaļu vai munīcijas un sprāgstvielu ražošana;
- ✓ militāro ieroču remonta vai pārveidošanas pakalpojuma sniegšana;
- ✓ militāro ieroču un munīcijas pārvadāšana;
- ✓ transportlīdzekļa, kuģošanas līdzekļa, lidaparāta vai cita tāda izstrādājuma ražošana, uz kura ir uzstādīts militārais ierocis;
- ✓ munīcijas uzglabāšanas pakalpojuma sniegšana.

Licence militārā ieroča, tā būtiskas sastāvdaļas vai munīcijas ražošanai dod uzņēmumam arī tiesības pārdot, pārvadāt, uzturēt un remontēt pasražotu militāro ieroci vai tā būtisku sastāvdaļu, kā arī pārdot un pārvadāt pasražotu munīciju. Šādu darbības licenci izsniedz uz pieciem gadiem (83³³. p.).

Komitejai, kas izsniedz licenci darbībai ar ieročiem un munīciju, ir tiesības arī šādu licenci grozīt, apturēt un atsaukt.

Licencu izskatīšanas komitejas sastāvā ietilpst pārstāvji no šādām valsts institūcijām:

- Policijas un robezsardzes pārvaldes;
- Iekšējās drošības dienesta;
- Patērētāju tiesību aizsardzības un tehniskās regulēšanas iestādes;
- Aizsardzības spēkiem;
- Glābšanas pārvaldes (attiecas uz minētās institūcijas pārstāvi, kurš piedalās tajās komitejas sēdēs, kurās tiek lemts par licences izsniegšanu munīcijas uzglabāšanas pakalpojuma sniegšanai un munīcijas vai sprādzienbīstamu vielu saturošas munīcijas ražošanai) (83³⁶. p.).

Igaunijā ir bruņoto spēku ieroču reģistrs, kurā tiek reģistrēti ieroči, kas iegādāti Igaunijas aizsardzības spēku militārajām darbībām un Aizsardzības ministrijas padotībā esošo iestāžu vajadzībām to pienākumu izpildei. Bruņoto spēku ieroču reģistra pārzinis ir **Aizsardzības ministrija** (24¹. p.).

Likuma normas atļauj veikt darbības ar militārajiem ieročiem un munīciju tikai šim nolūkam paredzētajās teritorijās, tādēļ ir jāiegūst konkrētas darbības vietas atļauja. Šāda atļauja var tikt arī apturēta un atsaukta. Attiecīgām teritorijām piemērojamās prasības darbam ar militārajiem ieročiem un munīciju nosaka **Aizsardzības ministrs** (83⁴⁰.–83⁴⁵. p.).

Likums nosaka arī militāro ieroču un munīcijas iegādes, ražošanas, uzglabāšanas, transportēšanas nosacījumus, militāro ieroču remonta un pārveidošanas nosacījumus, militāro ieroču dezaktivēšanu un šādu ieroču deklarēšanu, militāro ieroču demontāžas nosacījumus, kā arī militāro ieroču un munīcijas iznīcināšanas nosacījumus (83⁴⁷.–83⁵⁹. p.).

Norvēģijā militāro nozari reglamentē vairāki likumi, aptverot dažādus nacionālās drošības aspektus. **Eksporta kontroles likums** nodrošina to, lai ar aizsardzību saistītos ražojumus, tehnoloģijas un pakalpojumus no Norvēģijas eksportētu tikai saskaņā ar Norvēģijas drošības un aizsardzības politiku un lai divējāda lietojuma preču eksports neveicinātu masu iznīcināšanas ieroču (kodolieroču, ķīmisko un bioloģisko ieroču) vai to piegādes līdzekļu izplatīšanu.

Nacionālās drošības likumā ir deklarēts, kāda informācija, informācijas sistēmas, objekti un infrastruktūra ir valstiski kritiski svarīga, kā arī ir noteiktas prasības to aizsardzībai. Militāro nozari pārstāvošam uzņēmumam ir jāievēro likuma prasības, ja tā rīcībā ir viens vai vairāki šādi valstiski svarīgi aktīvi. Likuma prasību ievērošanu uzrauga **Norvēģijas Nacionālās drošības iestāde**. Tā veic arī tādu uzņēmumu īpašumtiesību kontroli, kuru darbību reglamentē likums.

Normatīvais akts attiecas arī uz preču piegādātājiem vai pakalpojumu sniedzējiem, kuru darbība saistīta ar klasificētiem iepirkumiem. Nacionālās drošības iestāde nodrošina, lai tiem komersantiem, kuriem likums ir saistošs, tiktu nodrošināta piekļuve informācijai par apdraudējuma novērtējumiem, kā arī citai informācijai, kas skar komersantu darbību aizsardzības jomā (2-3. p.).

Uzņēmējdarbības un rūpniecības gatavības likums reglamentē attiecības starp valsts iestādēm un uzņēmējiem, nosaka sadarbības procedūru un speciālu pasākumu sagatavošanas un īstenošanas kārtību krīzes situācijās, kas būtiski ietekmē preču un pakalpojumu piegādi Norvēģijā kara laikā, kara draudu gadījumā, situācijā, kas līdzinās karam, un miera laikā.

Rekvizīcijas likums pilnvaro militārpersonas valsts labā rekvizēt jeb atsavināt lietošanai visu nepieciešamo bruņotajiem spēkiem un ar tiem saistītajām iestādēm, ja Norvēģijā notiek karš. Tomēr likums neparedz tiesības pieprasīt, lai īpašnieks atteiktos no nekustamā īpašuma īpašumtiesībām. Rekvizīcija paredz tiesības veikt tādas izmaiņas objektā, kādas kompetentā iestāde uzskata par nepieciešamām (2. p.).

Rekvizīcija var izpausties dažādos veidos, piemēram, šādos:

- uzņēmums pilnībā vai daļēji tiek nodots bruņoto spēku rīcībā. Kontroli pār šo procesu nodrošina rekvizīcijas iestāde. Nepieciešamības gadījumā uzņēmuma darbība var tikt paplašināta, uzņēmums var tikt reorganizēts vai var tikt veiktas citas nepieciešamās izmaiņas uzņēmumā;
- uzņēmums ar saistīto zemi, ēkām, iekārtām un personālu pilnībā vai daļēji tiek nodots valstij, kas pati pārņem darbību tādā apjomā, kāds tiek uzskatīts par nepieciešamu, ņemot vērā rekvizīcijas nolūkus. Pārņemot uzņēmumu, valstij ir tiesības veikt jebkādas izmaiņas, ko tā uzskata par nepieciešamām. Pārtraucot valsts darbību, uzņēmums tiek atdots tā īpašniekam pēc iespējas labākā stāvoklī (3. p.);

- militārās iestādes ir tiesīgas pieprasīt, lai no vienas teritorijas uz citu tiktu pārvietotas civilpersonas, dažādi objekti, uzņēmumi u. c. ar personālu, iekārtām un inventāru vai bez tā, ja tiek atzīts, ka šāda rīcība nepieciešama valsts aizsardzības interesēs. Lai veiktu pārvietošanu, militārās iestādes var rekvizēt kustamo un nekustamo īpašumu. Militārās iestādes ir tiesīgas noteikt attiecīgajai pašvaldībai pienākumu sniegt palīdzību pārvietošanas laikā ([4. p.](#));
- attiecīgās valsts institūcijas ir tiesīgas noteikt rekvizējamo nekustamo un kustamo īpašumu, un uzlikt par pienākumu kustamā īpašuma īpašniekam un lietotājam noteiktos gadījumos nodot lietu noteiktā vietā. Likums paredz iespēju šādi rīkoties jau miera laikā, ja situācija tam ir atbilstoša. Izdevumus, kas radušies, izpildot šos rīkojumus, atlīdzina saskaņā ar rekvizīcijas noteikumiem ([5. p.](#)).

Kompetentās iestādes jau miera laikā ir tiesīgas izdot uzņēmumiem u. c. struktūrām dažādus rīkojumus, piemēram:

- ✓ sākt tādu priekšmetu un preču eksperimentālu ražošanu, kas ir vajadzīgas bruņotajiem spēkiem;
- ✓ gatavoties bruņotajiem spēkiem nepieciešamo preču, kas būtu vajadzīgas kara laikā, ražošanai, tostarp iepērkot, uzglabājot un uzturot ražošanai nepieciešamās iekārtas un izejvielas;
- ✓ laikus sagatavoties varbūtējai evakuācijai valsts ietvaros;
- ✓ īstenot vai pieļaut sagatavošanās pasākumus, piemēram, veikt sagatavošanās darbus ieroču uzstādīšanai ēkās, kuģos, lidaparātos, kā arī veikt ar to saistīto speciālo iekārtu uzglabāšanu un uzturēšanu, lai veicinātu vai nodrošinātu uzņēmuma aizsardzību pret kaitējumu, ko varētu nodarīt naidīgi kara vai sabotāžas akti ([6. p.](#)).

Norvēģijas aizsardzības ražošanas nozarē lielākoties darbojas privāti uzņēmumi bez tiešas valdības kontroles. Atsevišķi Norvēģijas aizsardzības rūpniecības uzņēmumi daļēji pieder arī valstij (*Kongsberg, Nammo*), un to īpašumtiesību pārvaldību īsteno Tirdzniecības, rūpniecības un zivsaimniecības ministrija.

Polijā [Likumā par uzņēmējdarbības veikšanu sprāgstvielu, ieroču, munīcijas un militāriem vai policijas mērķiem paredzētu izstrādājumu un tehnoloģiju ražošanas un tirdzniecības jomā](#) ir izklāstīti noteikumi attiecībā uz:

- uzņēmējiem, lai uzsāktu un veiktu šādu saimniecisko darbību;
- šādas uzņēmējdarbības kontroli ([122.–129. p.](#));
- kriminālsodu un administratīvo sodu piemērošanas kārtību, ja likums tiek pārkāpts ([133.–142. p.](#));
- teritorijas attīrīšanu no sprāgstvielām un bīstamiem materiāliem ([130.–132. p.](#)).

Likums reglamentē **licenču izsniegšanas nosacījumus gan militāro preču ražošanai, gan tirdzniecībai, kā arī koncesiju piešķiršanu** no pieciem līdz 50 gadiem saimnieciskās darbības veikšanai ([7.–8. p.](#)).

Normatīvais akts arī paredz noteikumus, kas jāievēro, lai saražotā prece tiktu uzglabāta apstākļos, kas nodrošina cilvēku dzīvības un veselības, īpašuma un vides aizsardzību, piemēram, noteikumus attiecībā uz:

- ✓ piemērotu noliktavu izvietojumu, izbūvi un aprīkojumu;
- ✓ sprāgstvielu, ieroču, munīcijas un militārām vai policijas vajadzībām paredzēto produktu un tehnoloģiju pareizu uzglabāšanu noliktavās;
- ✓ uzglabāšanas tehnisko instrukciju, arodveselības un darba drošības instrukciju izstrādi, aktualizēšanu un ievērošanu;
- ✓ glabātavas kvalifikācijas karti, kurā ir informācija par glabātavu, tās plāns un tehniskās prasības tās uzturēšanai;
- ✓ glabātavas aizsardzību pret nesankcionētu nepiederošu personu piekļuvi, kā arī atbilstošu tehnisko apsardzi;
- ✓ noliktavā ienākušo personu uzskaiti, norādot personas vārdu un uzvārdu, atbilstoši noteikumiem par ierobežotu piekļuvi glabātavai ([33. p.](#)).

Normatīvajā aktā ir arī nosacījumi, kuri konkrētām struktūrām jāievēro, lai tās būtu tiesīgas iegādāties sprāgstvielas, ieročus, munīciju, kā arī militārām vai policijas vajadzībām paredzētus izstrādājumus un tehnoloģijas ([61. p.](#)).

Šaujamo ieroču un munīcijas pārvietošanai, tranzītam un eksportam ir nepieciešama licence, savukārt šaujamo ieroču, to detaļu un būtisku sastāvdaļu importam ir nepieciešams sertifikāts. Minētās licences un sertifikātus izsniedz ekonomikas ministrs, pretendentiem izpildot noteiktas likumā definētās prasības ([69.–101. p.](#)).

Saražotie ieroči tiek uzskaitīti un visas darbības ar tiem tiek reģistrētas ieroču reģistrēšanas sistēmā, par kuru atbildīgs ir iekšlietu ministrs ([102.–103. p.](#)).

Portugālē ar aizsardzību saistītu preču ražošanas, tirdzniecības un starpniecības atļauju izsniegšana un kontrole ietilpst Aizsardzības ministrijas pienākumos.

[Likumā Nr. 49/2009 Par militāro preču un tehnoloģiju tirdzniecību un ražošanu](#) noteikti šādi **subjekti**,

kas pilnvaroti veikt militāro preču un tehnoloģiju tirdzniecību un ražošanu (4. p.):

- valsts uzņēmumi;
- komercsabiedrības, kas reģistrētas un atrodas Portugālē;
- fiziskās personas, kas dzīvo Portugālē un ir fiziski rīcībspējīgas;
- fiziskās vai juridiskās personas, kas pilnvarotas tirgot militārās preces un tehnoloģijas citās ES dalībvalstīs.

Aizsardzības ministra atļauja ir obligāta, lai fiziskās personas un komercsabiedrības būtu tiesīgas ražot un pārdot militārās preces un tehnoloģijas Portugālē (5. p.). Savukārt tās fiziskās un juridiskās personas, kuras nodarbojas ar militāro preču un tehnoloģiju tirdzniecību citās ES dalībvalstīs, ar tādiem pašiem nosacījumiem ir tiesīgas nodarboties ar tirdzniecību arī Portugālē, iepriekš reģistrējoties Aizsardzības ministrijas datubāzē (14. p.).

Likumā iekļautas plašas aizsardzības ministra pilnvaras, piemēram:

- ✓ vienojoties ar citu valstu kompetentajām iestādēm, noteikt militāro preču un tehnoloģiju pasūtījumu pieņemšanu izpildei valsts militārajā rūpniecībā;
- ✓ pilnvarot valsts uzņēmumus pieņemt citu valstu pasūtījumus un atļaut militāro preču un tehnoloģiju eksportu, reeksportu un tranzītu;
- ✓ izsniegt atļaujas izejvielu importam (23. p.).

Uzņēmumi, kuriem izsniegta licence darbībām ar militārajām precēm un tehnoloģijām, Aizsardzības ministrijai sniedz informāciju par savu organizatorisko struktūru un darbību, piemēram:

- līdz katra gada 31. janvārim informē par visu akcionāru identitāti un līdzdalības apjomu, kā arī iesniedz uzņēmuma darbības pārskatu, kurā atspoguļotas visas iepriekšējā gadā veiktās operācijas militāro preču un tehnoloģiju tirdzniecības jomā;
- laikus informē par izmaiņām uzņēmuma vadībā un uzraudzības institūciju sastāvā;
- likumā noteiktajos termiņos informē par pārstāvniecību, filiāļu vai meitasuzņēmumu izveidi ārvalstīs (28. p.).

Aizsardzības ministrija, kas ir atbildīgā institūcija par militāro preču un tehnoloģiju tirdzniecības un rūpniecisko darbību uzraudzību, ir tiesīga ne tikai pieprasīt no jebkuras struktūras informāciju un dokumentāciju, ko uzskata par vajadzīgu, bet arī lūgt policijas, izlūkdienestu un, ja nepieciešams, arī Eiropola un Interpola iesaisti (33. p.). Likums paredz arī sankcijas par tā neievērošanu.

[Likums Nr. 37/2011 Ar aizsardzību saistīto ražojumu sūtīšanas un aprites procedūras](#) reglamentē tādas procedūras, kuras piemērojamas ar aizsardzību saistīto ražojumu sūtīšanai un aprītei Portugālē. Šis likums nosaka licenču, sertifikātu un apliecību veidus un iegūšanas kārtību. Normatīvais akts reglamentē arī kontroles un uzraudzības mehānismus un sankcijas par tā neievērošanu.

Portugālē ir spēkā vairāki valdības izdoti rīkojumi, kas detalizētāk regulē virkni aspektu, kas saistīti ar aizsardzības industriju, piemēram:

- ✓ [rīkojums Nr. 237/2023](#) nosaka ar aizsardzību saistīto preču sarakstu (šis saraksts tiek aktualizēts katru gadu atbilstoši ES Kopējam militāro preču sarakstam);
- ✓ [rīkojums Nr. 290/2011](#) par vispārējām licencēm (vispārējās licences pilnvaro valsts teritorijā esošus piegādātājus veikt ar aizsardzību saistīto ražojumu transportēšanu ES iekšienē un eksporta/importa darījumus);
- ✓ [rīkojums Nr. 109/2012](#) apstiprina dažādus licencēšanas un sertifikācijas modeļus attiecībā uz tām struktūrām, kuras ir pilnvarotas veikt ar aizsardzību saistītu preču ražošanu un tirdzniecību.

Rumānijā [Likums par valsts aizsardzības nozari](#) reglamentē valsts aizsardzības rūpniecības organizāciju, kā arī nosaka militāro, sensitīvo un stratēģisko produktu ražošanai nepieciešamās darbības valsts aizsardzības un drošības interešu aizsardzībai (1. p.).

Valsts aizsardzības industrijā Rumānijā iesaistīti valsts un privātā kapitāla uzņēmumi, kuri valsts drošības pamatinteresu nodrošināšanai ražo:

- pulveri, sprāgstvielas, militāro aprīkojumu, munīciju, ieročus un to sastāvdaļas;
- militāro sakaru, vadības, kontroles, izlūkošanas un novērošanas sistēmas, IT un kibernetikas produktus militārām vajadzībām;
- ballistisko, ķīmisko, bioloģisko, radioloģisko materiālu un kodolmateriālu aizsardzības līdzekļus un piederumus, kā arī veic to apkopi (4.–5. p.).

Likumā izklāstīta arī **investīciju politika attiecībā uz aizsardzības industriju, kas paredz gan privātās investīcijas, gan arī valsts budžeta līdzekļus, ES piešķirtos līdzekļus, banku aizdevumus un citus finansējuma avotus (13. p.)**.

Normatīvais akts paredz valsts aizsardzības rūpniecības nozares un ES un Ziemeļatlantijas līguma organizācijas (NATO) ražošanas un tehnoloģisko struktūru sadarbību, kas vērsta uz:

- ✓ kopīgu militāro ražojumu izstrādi ES līmenī, piedaloties katras ES dalībvalsts nacionālās aizsardzības rūpniecības nozarei, lai attīstītu konkurētspējīgu Eiropas aizsardzības aprīkojuma tirgu un stiprinātu Eiropas aizsardzības tehnoloģisko un rūpniecisko bāzi;
- ✓ valstu ražošanas un pētniecības jaudu modernizāciju un atjaunošanu atbilstoši esošajiem kvalitātes standartiem ES līmenī;
- ✓ divpusēju un daudzpusēju iniciatīvu veicināšanu valdības līmenī, pamatojoties uz tehnoloģisko un rūpniecisko sadarbību, piemēram, *Pooling and Sharing* vai *Smart Defence*;
- ✓ dalību reģionālos, Eiropas un starptautiskos konsorcijs nolūkā pievienoties programmām, ko finansē Eiropas iestādes un NATO;
- ✓ Eiropas Aizsardzības aģentūras programmatisko dokumentu īstenošanu (27. p.).

Uzņēmējiem aizsardzības rūpniecības nozarē likums paredz arī virkni tiesību un pienākumu (37.–38. p.).

Tiek uzsvērta pētniecības, attīstības un inovāciju nepieciešamība, valsts aizsardzības nozares speciālistiem sadarbojoties ar pētniecības institūcijām un akadēmiskās kopienas pārstāvjiem, lai izstrādātu, testētu un ieviestu jaunus militārās tehnikas produktus un pakalpojumus aizsardzības nozarē (19. p.).

Tehnoloģiskās un rūpnieciskās sadarbības operācijas starptautiskajā līmenī izpaužas kā tehnoloģiju pārnese, sadarbība pētniecībā un attīstībā, investīcijas, apakšlīgumi, preču pārdošana un pakalpojumu veikšana ārējā tirgū, ziedojumi (28. p.).

Par likuma neievērošanu vainīgajai personai tiek piemērota kriminālatbildība, civiltiesiskā vai administratīvā atbildība – atkarībā no pārkāpuma smaguma (30. p.).

Militāro preču imports un eksports tiek īstenots saskaņā ar valdības ārkārtas rīkojumu Nr. 158/1999 Par militārās produkcijas eksporta, importa un citu operāciju kontroles režīmu.

Saskaņā ar valdības lēmumu Nr. 864/2023 par militāro rūpniecību Rumānijā atbildīga ir [Ekonomikas ministrija ar Nacionālās aizsardzības nozares direkcijas starpniecību](#).

Slovēnijas Aizsardzības likumā ir noteikts, ka ikvienam, kas vēlas ražot militāros ieročus, ekipējumu vai to sastāvdaļas, jāsaņem Aizsardzības ministrijas atļauja (78. p.). Tāpat ministrijas izsniegta atļauja nepieciešama militāro ieroču un ekipējuma eksportam, importam vai tranzītam valsts teritorijā (77. p.).

Valdības izdotie [Noteikumi par militāro ieroču un ekipējuma aprītes ražošanas atļaujām un iepriekšējām atļaujām ar aizsardzību saistīto ražojumu importam, eksportam, tranzītam un pārvadājumiem](#) reglamentē veidu, nosacījumus un kārtību, kādā **Aizsardzības ministrija** uzņēmumiem, iestādēm, fiziskajām personām un individuālajiem komersantiem izsniedz:

- **atļauju ražot militāros ieročus un ekipējumu.** Ražošanas atļauja ietver arī atļauju pārdot un eksportēt pašu ražoto produkciju un importēt militāro ieroču un ekipējuma ražošanai nepieciešamās sastāvdaļas, mezglus un to daļas;
- atļauju veikt militāro ieroču un ekipējuma aprīti (**tirdzniecības atļauja**), kas ietver tiesības pārdot, piedāvāt starpniecības pakalpojumus pārdošanas procesā, eksportēt un importēt militāros ieročus un ekipējumu atkarībā no atļaujas veida un apjoma;
- atļauju veikt ar aizsardzību saistīto ražojumu importu, eksportu, tranzītu vai starpniecības pakalpojumu (**atļauja konkrētam darījumam**);
- atļauju pārvadāt ar aizsardzību saistītos ražojumus (**pārvadājuma atļauja**). Tā ir speciāla tirdzniecības atļaujas forma, kas ļauj veikt ar aizsardzību saistīto ražojumu pārvadājumus starp ES dalībvalstīm. Pārvadājuma atļauja var būt vispārēja, globāla vai individuāla (1. p.).

Aizsardzības ministrija izdod arī detalizētākus noteikumus attiecībā uz militāro ieroču un ekipējuma testēšanu, marķēšanu, pārvadāšanu un glabāšanu (78. p.).

Lai koordinētu un uzraudzītu ar aizsardzību saistīto preču tirdzniecību, Slovēnijas Republikas valdība iecel Militāro ieroču un ekipējuma tirdzniecības un ar aizsardzību saistīto preču pārvadājumu kontroles komisiju, kuras uzdevums ir:

- ✓ sniegt atzinumus par ražošanas atļauju, tirdzniecības atļauju vai konkrētu darījumu atļauju, kā arī vispārējo un individuālo pārvadājumu atļauju piešķiršanu;
- ✓ sniegt atzinumus un priekšlikumus attiecībā uz militāro ieroču un ekipējuma tirdzniecības kontroli vai ar aizsardzību saistīto ražojumu pārvadājumiem (26. p.).

Lai nodrošinātu starptautiskās satiksmes kontroli un ar aizsardzību saistīto preču pārvietošanu, Aizsardzības ministrija pēc saņēmēja vai importētāja pieprasījuma izsniedz Starptautisko importa sertifikātu (IIC) un piegādes pārbaudes sertifikātu (DVC) (27. p.).

Ar aizsardzību saistīto preču eksporta, importa, tranzīta, pagaidu eksporta, pagaidu ieviešanas un pārvadājumu kontroli nodrošina Finanšu pārvalde (28. p. 1. d.).

Somijā Šaujamoču likums attiecas uz šaujamočiem, to sastāvdaļām un patronām (izņemot tukšās patronas), īpaši bīstamiem lādiņiem, raķetēm, raķešu palaišanas sistēmām, gāzes aerosoliem un lieljaudas pneimatiskajiem ieročiem (1. p. 1. d.).

Šaujamočus, to sastāvdaļas vai patronas Somijā aizliegts ražot (19a. p.):

- no šaujamočiem vai patronu daļām, kas ir nelikumīgi ievestas vai nelikumīgi tirgotas Somijā;
- bez šim nolūkam izsniegtas licences;
- bez šaujamoča vai tā sastāvdaļas marķēšanas un neievadot nepieciešamo informāciju šaujamoču datubāzē.

Likuma ietvarā šaujamoču tirdzniecība attiecināma uz šādām komerciālos nolūkos veicamām darbībām:

- ✓ šaujamoču un to sastāvdaļu izgatavošanu, remontu, šaujamoču pārveidošanu;
- ✓ patronu un īpaši bīstamu lādiņu komerciālu ražošanu;
- ✓ šaujamoču, to sastāvdaļu, patronu un īpaši bīstamu lādiņu tirdzniecību, maiņu, glabāšanu, iznomāšanu, starpniecību, pārvietošanu Somijas robežās, eksportu un importu (14. p.).

Šīm darbībām ir nepieciešama licence, ko izsniedz Somijas **Valsts policijas pārvalde** (18. p.). Šaujamoču komercdarbības licenci var izsniegt fiziskajai vai juridiskajai personai, ja tā atbilst likuma prasībām (20. p.).

Likums paredz arī plašu izņēmumu klāstu, piemēram, tas neattiecas uz darbībām ar minētajiem ieročiem, ja tajās ir iesaistīta valsts (17. p.).

Šaujamoču komercdarbības licences turētājs ieroču identifikācijas datus sniedz ievietošanai šaujamoču datubāzē (25. p.). **Valsts policijas pārvalde pēc šaujamoču komercdarbības licences turētāja iesnieguma apstiprina uzņēmuma atbildīgo personu** (26c. p.). Šī persona ir atbildīga par to, lai uzņēmums darbotos atbilstoši likumam un šaujamoču komercdarbības licences noteikumiem (26b. p.), turklāt **uzņēmuma darbiniekam ir jāiegūst arī licence darbam ar šaujamočiem** (27. p.). **Valsts policijas pārvalde** izsniedz vairāku veidu licences:

- ✓ **šaujamoču, to sastāvdaļu, patronu un īpaši bīstamu lādiņu**
 - pārvietošanai Somijā komerciālos nolūkos – izsniedz **iepriekšēju piekrišanu** (32. p.),
 - importam – izsniedz komerciālu **importa licenci** (33. p.),
 - pārvietošanai no Somijas komerciālos nolūkos – izsniedz komerciālu **pārvietošanas licenci** (35. p.),
 - tranzītam komerciālos nolūkos – izsniedz komerciālu **tranzīta licenci** (36. p.);
- ✓ **gāzes aerosolu un lieljaudas pneimatisko ieroču**
 - pārvietošanai un importēšanai uz Somiju komerciālos nolūkos – izsniedz komerciālu **importa licenci** (34. p.),
 - gāzes aerosolu pārvešanai un eksportēšanai no Somijas komerciālos nolūkos – izsniedz komerciālu **eksporta licenci** un gāzes aerosolu **tranzīta licenci** (37. p.).

Turklāt atsevišķs **Likums par aizsardzības materiālu eksportu** paredz noteikumus par aizsardzības materiālu eksporta, pārvietošanas, starpniecības un tranzīta uzraudzības un kontroles kārtību.

Šaujamoču komercdarbības licences turētājam, uzņēmuma atbildīgajai personai, licences darbam ar šaujamočiem turētājam un šaujamoču instruktoram likums nosaka aizliegumu izpaust vai izmantot par labu sev vai citai personai jebkādu informāciju, kas tapusi zināma darbā ar šaujamočiem, tostarp informāciju par to glabāšanas un transportēšanas drošības pasākumiem (114b. p.).

Turcijā pamata tiesiskais regulējums attiecībā uz militāro ražošanu ir likums **Nr. 5201 Par rūpniecisko uzņēmumu, kas ražo kara transportlīdzekļus un aprīkojumu, ieročus, munīciju un sprāgstvielas, uzraudzību**. Šā **likuma mērķis ir noteikt principus un kārtību, kādā tiek izveidoti, darbojas un tiek uzraudzīti militārās rūpniecības uzņēmumi, kas ražo kara tehniku, ekipējumu, ieročus, to rezerves daļas, munīciju un sprāgstvielas** (1.–2. p.).

Lai izveidotu militāro ražotni un sāktu militāro preču ražošanu, vispirms ir jāsaņem Rūpniecības un tirdzniecības ministrijas atzinums, bet pēc tam – arī Aizsardzības ministrijas atļauja. Arī ražotņu teritoriālais izvietojums tiek noteikts un noliktavu atrašanās vietas un tirdzniecības vietas tiek plānotas, iegūstot Aizsardzības ministrijas atļauju (pirms tam saņemot Iekšlietu ministrijas un Vides ministrijas saskaņojumu) (3. p.). Rūpniecības uzņēmumi šā likuma ietvarā ir pakļauti Aizsardzības ministrijas uzraudzībai (6. p.). Ražošanas uzņēmumi regulāri sniedz Aizsardzības ministrijai informāciju par to akcionāriem, vadības sastāvu, darbinieku skaitu, ražošanas apjomiem, krājumiem, produkcijas pasūtītājiem, tostarp atklājot arī pasūtītāju identitāti un pasūtījumu apjomu (5. p.).

Likumā noteiktas arī prasības attiecībā uz saražotās militārās produkcijas eksportu (7. p.). Par likuma neievērošanu draud vairāku gadu cietumsods, kā arī var tikt piemēroti lieli naudas sodi (8. p.).

Pamatojoties uz minēto likumu, ir izdoti noteikumi Nr. 2007/11994 Par rūpniecības uzņēmumu, kas ražo kara transportlīdzekļus un aprīkojumu, ieročus, municiju un sprāgstvielas, pārbaudi. Tajos ir reglamentēti principi un kārtība attiecībā uz ražošanas atļauju izsniegšanu, rūpniecības uzņēmumu izveidi, to darbību un pienākumiem, uzņēmumu uzraudzību, kā arī saražotās produkcijas eksportu (1. p.). Noteikumi attiecas uz visām militārajām ražotnēm neatkarīgi no tā, kam tās pieder.

Ungārijā Likumā par militāro preču ražošanas un militāro pakalpojumu sniegšanas licencēšanu ir noteikts, ka **militārā aprīkojuma ražošanai, militāri tehnisko pakalpojumu sniegšanai un militāro tehnoloģiju ārējai tirdzniecībai nepieciešama licence.**

Licenču veidus un licenču izsniegšanas nosacījumus nosaka vairāki valdības dekrēti, viens no tiem ir Nr. 156/2017 (VI. 16.) Militāro darbību licencēšanai un uzņēmumu sertificēšanai (2. p.). Tā pielikumā ir ietverts licencēšanai pakļauto produktu un pakalpojumu saraksts ar detalizēti izstrādātiem noteikumiem par militāro tehnoloģiju darbības licencēšanu un uzņēmumu sertifikāciju. Pamatojoties uz šo sarakstu, vietējie militāro preču ražotāji un pakalpojumu sniedzēji tiek reģistrēti, kā arī tiek kontrolēta licenču saņēmēju pienākumu izpilde attiecībā uz produktu marķēšanu un uzskaiti.

Licences izsniedz valdības birojs, kas darbojas kā valsts ārējās tirdzniecības un militārās ražošanas un pakalpojumu uzraudzības institūcija (2. p. 20. d.). Valdības birojs izsniedz licenci pēc tam, kad no Militāri tehniskās izvērtēšanas grupas, kas darbojas šā biroja vadībā un tiek sasaukta reizi mēnesī, ir saņemis atzinumu. Militāri tehniskās izvērtēšanas grupas sastāvā ir: ārlietu ministrs, ekonomikas ministrs, tieslietu ministrs, iekšlietu ministrs, aizsardzības ministra iecelta persona, kā arī iecelti lietpratēji no Valsts drošības iestādes, Informācijas biroja, Nacionālā drošības dienesta, Militārā valsts drošības dienesta, Valsts policijas Galvenās policijas pārvaldes, Valsts nodokļu un muitas pārvaldes un Pretterorisma centra. Turklāt valdības birojs 30 dienu laikā pēc lēmuma pieņemšanas informē Militāri tehniskās izvērtēšanas grupā pārstāvētās struktūras par piešķirtajām un atsauktajām licencēm, kā arī par noraidītajiem licenču pieteikumiem (8. p.).

Dekrētā ir definēti nosacījumi tiem uzņēmumiem, budžeta iestādēm un citām struktūrām, kas pretendē uz licenci darbam ar militārajām precēm (3. p.). Ekonomikas ministrs ir pilnvarots ar atsevišķu dekrētu reglamentēt militārās produkcijas marķēšanu un reģistrāciju, to iepriekš saskaņojot arī ar aizsardzības ministru un tieslietu ministru (10. p.).

Tiem, kas darbojas militārās ražošanas jomā, likums paredz naudas sodu par virkni pārkāpumu, piemēram, ja netiek sniegta nepieciešamā informācija, netiek ievērots preču marķēšanas un reģistrācijas pienākums, ja tiek pārkāpti licences nosacījumi u. tml. (4. p.).

Likumā atrunāta arī militārajā rūpniecībā iesaistīto ražotāju datu apstrāde, tostarp datu sniegšana atbildīgajām institūcijām un datu pārsūtīšanas iespējas tādām institūcijām kā tiesa, prokuratūra, izmeklēšanas iestādes, valsts drošības dienesti u. c. (6.–7. p.).

Ungārijas Aizsardzības ministrija ir izdevusi rīkojumu Nr. 74/2014 (XI. 13.) par militārā aprīkojuma un militārās rūpniecības attīstības darba grupas izveidi, uzdevumiem un darbību. Darba grupa izveidota kā lēmumu pieņemšanas un konsultatīva institūcija militārās attīstības jomā, lai veiktu uzdevumus, kas saistīti ar Aizsardzības ministrijas stratēģiskajos plānos noteikto militārā aprīkojuma:

- izpēti;
- izstrādi;
- ražošanu;
- iegādi;
- legalizāciju;
- ilgtspējas novērtējumu;

- ekspluatācijas pārtraukšanu.

Darba grupas uzdevums ir izstrādāt priekšlikumus un alternatīvas Aizsardzības ministrijas militārajam aprīkojumam un ar militāri rūpniecisko attīstību saistīto programmu sagatavošanai un ilgtspējai, kā arī koordinēt šādas programmas (3. p.). Turklāt **Militārā aprīkojuma un militārās rūpniecības attīstības darba grupas prioritārie darbības virzieni ir šādi:**

- ✓ komentēt un uzraudzīt Aizsardzības ministrijas vidējā termiņa un ilgtermiņa militārā aprīkojuma attīstības pamatnostādņu un plānu īstenošanu;
- ✓ uzraudzīt NATO, ES dalībvalstu, Višegradas sadarbības un citu daudznacionālu sadarbības organizāciju militārā aprīkojuma, pētniecības un attīstības darbību;
- ✓ uzraudzīt prioritāro militārā aprīkojuma iepirkumu;
- ✓ pārkāpumu gadījumos saukt pie atbildības par militārā aprīkojuma attīstību atbildīgos;
- ✓ uzraudzīt valsts līmeņa un starptautiskās aizsardzības industriālās spējas un salāgot tās ar Aizsardzības ministrijas vajadzībām (5. p.).

Vācijas Pamatlikumā noteikts, ka **karam paredzētus ieročus drīkst ražot, transportēt un piedāvāt tirgū tikai ar federālās valdības atļauju (26. p. 2. d.)**. Arī **Kara ieroču kontroles likums** reglamentē licencēšanas prasības, nosakot, ka **atļauja ir nepieciešama:**

- ieroču izgatavošanai;
- katram, kurš vēlas iegūt faktisku kontroli pār kara ieročiem no citas personas vai nodot to citai personai (2. p.);
- ieroču iegādei un pārvaldījumiem;
- starpniecības darījumiem un ieroču pārvietošanas darījumiem ārpus valsts (3.–4a. p.).

Tiesības piešķirt vai atsaukt licenci tiek dotas kādai no federālajām ministrijām, kuras ir atbildīgas par attiecīgo darbības jomu un to kontrolē:

- Aizsardzības ministrija – atbildīga par **Bundesvēru** jeb Vācijas Federatīvās Republikas bruņotajiem spēkiem;
- Finanšu ministrija – atbildīga par muitas administrāciju;
- Iekšlietu ministrija – atbildīga par iestādēm vai departamentiem, kuru kompetencē ietilpst sabiedriskās drošības uzturēšana, kā arī par sodu izpildes sistēmas iestādēm;
- Transporta un digitālās infrastruktūras ministrija – atbildīga par pārvaldījumiem ārpus Vācijas teritorijas;
- Ekonomikas un enerģētikas ministrijai uzticētas pārējās jomas (11. p.).

Attiecīgā atbildīgā iestāde uzrauga ieroču krājumus, uz vietas veicot revīzijas, kas ietver gan attiecīgas dokumentācijas pārbaudi, gan kara ieroču inventarizāciju (14. p.).

Kara ieroču kontroles likums ietver arī noteikumus par kodolieroču, bioloģisko un ķīmisko ieroču, kājnieku mīnu un kasešu municijas aizliegumu, kā arī paredz brīvības atņemšanu un naudas sodu par likuma neievērošanu.

Zviedrijā militārās industrijas nozares tiesiskā regulējuma pamatā ir **Likums par militāro aprīkojumu (1992:1300)** un **Noteikumi par militāro aprīkojumu (1992:1303)**. **Abi normatīvie akti lielākoties nosaka atļaujas, kas nepieciešamas darbībām ar militāro aprīkojumu.**

Likums par militāro aprīkojumu (1992:1300) attiecas uz **militāram lietojumam paredzēto aprīkojumu un uz tā tehnisko nodrošinājumu jeb tehnisko palīdzību (1. p.)**.

Darbībām ar militāro aprīkojumu Zviedrijā ir jāiegūst:

- militārā aprīkojuma ražošanas atļauja (3. p.);
- militārā aprīkojuma piegādes atļauja, atļauja, kas attiecas uz izgudrojumiem, kuri saistīti ar militāro aprīkojumu un tā ražošanas metodēm, kā arī atļauja sniegt tehnisko palīdzību ārvalstīs (4. p.);
- atļauja konkrētam gadījumam – tikai tā dod tiesības ārvalstij nodrošināt militāro aprīkojumu, kas atrodas ārvalstīs, vai izgudrojumu attiecībā uz militāro aprīkojumu vai tā ražošanas metodi (5. p.);
- militārā aprīkojuma eksporta atļauja (6. p.);
- līgumu slēgšanas atļauja, kas ietver ražošanas tiesību piešķiršanu vai nodošanu kādam ārvalstī (7. p.) u. c.

Eksporta un tehniskās palīdzības sniegšanas atļauja var būt vispārīga, globāla vai individuāla (6a. p.).

Jebkura atļauja tiek piešķirta vienīgi gadījumā, kad tai tiek rasts atbilstošs pamatojums drošības vai aizsardzības politikā un tiek atzīts, ka tās izsniegšana nebūtu pretrunā ar Zviedrijas starptautiskajām saistībām vai Zviedrijas ārpolitiku kopumā (1. p.).

Likumā ietverti arī noteikumi, kas **regulē militārā aprīkojuma saņēmēju sertifikāciju, militārā aprīkojuma tirdzniecību un iespēju ierobežot ārvalstnieku īpašumtiesības Zviedrijā dibinātos uzņēmumos, kuru darbība saistīta ar militāro industriju**. Tāpat likumā ir paredzēti ziņošanas un informēšanas pienākumi, lai nodrošinātu militārās industrijas tirgus uzraudzību. Normatīvajā aktā ir ietverti arī noteikumi par atbildību un sankcijām tiem, kas nepilda likumā noteiktos pienākumus.

Noteikumos par militāro aprīkojumu (1992:1303) ir konkretizēti noteikumi par militārā aprīkojuma likumā paredzēto atļauju piešķiršanu un to, kā jāiesteno likumā noteiktās prasības attiecībā uz ziņošanu un pienākumiem.

Iestāde, kuras uzdevums ir pārraudzīt Zviedrijas militāro rūpniecību, ir valsts izveidotā Stratēģisko produktu inspekcija, kuras darbību reglamentē Stratēģisko produktu inspekcijas noteikumi (2010:1101). Stratēģisko produktu inspekcija ir neatkarīga administratīvā iestāde, kurā tiek izskatīti jautājumi, kas saistīti ar atļaujām, aizliegumiem, sertifikāciju un – atsevišķos gadījumos – ar atbrīvojumiem (1.a p.).

Stratēģisko produktu inspekcijas pienākumos ietilpst arī:

- ✓ militārā aprīkojuma un divējāda lietojuma preču eksporta kontrole (1.–3a. p.);
- ✓ ārvalstu tiešo investīciju pārbaude (4a. p.).

Inspekcija ir atbildīga arī par vairākām mērķtiecīgām sankcijām un ir Ķīmisko ieroču konvencijas nacionālā iestāde. Inspekcijai ir trīs konsultatīvās padomes, kas saistītas ar tās darbību, – Eksporta kontroles padome, Tehniski zinātniskā padome un Stratēģiskās sadarbības padome. Par inspekcija darbību kopumā ir atbildīgs Zviedrijas Ārlietu ministrijas Atbrūņošanās un ieroču neizplatīšanas departaments.

Atsauce

Ja nav norādīts citādi, informācijas avots ir Eiropas valstu nacionālo parlamentu sagatavotās atbildes uz Eiropas Parlamentārās pētniecības un dokumentācijas centra (ECPRD) platformā šā apskata izstrādes vajadzībām publicēto informācijas pieprasījumu Nr. 5757 "Militārās industrijas regulējums NATO un ES dalībvalstīs" (*Regulation of the military industry in NATO and European countries*), kā arī 2022. gadā publicēto pieprasījumu Nr. 5283 "Normatīvais regulējums attiecībā uz militāro industriju" (*Law on Arms Industry*).

Darba noformējumā izmantoti attēli no tīmekļvietnes <https://freeflagicons.com/>.

Pārpublicēšanas, citēšanas vai citādas izmantošanas gadījumā atsauce uz apskatu, tā autori un Latvijas Republikas Saeimu ir obligāta. Nekomerciālos nolūkos apskatu drīkst pārpublicēt vai citādi izmantot bez īpašas saskaņošanas ar Latvijas Republikas Saeimu un apskata autori.

Latvijas Republikas Saeima un apskata autore neuzņemas atbildību par apskatā iekļautās informācijas tālāku izmantošanu un tās radītajām sekām.

Apskats neatspoguļo Latvijas Republikas Saeimas kā likumdevēja viedokli.

Visas mantiskās tiesības uz apskatu pieder Latvijas Republikas Saeimai.

ISBN 978-9934-598-77-7